

Arkivnr: 2016/6854-2
Saksbehandlar: Birthe Andersen Haugen

Saksframlegg

Saksgang

Utval	Saknr.	Møtedato
Utval for opplæring og helse		07.09.2016
Fylkesutvalet		21.09.2016
Fylkestinget		04.10.2016

Prosjekt produksjonsskule i Hardanger - "Produksjonsskule som tiltak mot utanforskap og fråfall i vidaregåande opplæring"

Samandrag

Svak gjennomføring i vidaregåande opplæring er eit nasjonalt fenomen. Det har særleg dei fem siste åra vore gjort mykje for å sikra eit kunnskapsgrunnlag for å handla. Prosjektet Ny GIV tok utgangspunkt i elevar med svakt fagleg grunnlag frå ungdomsskulen, og over heile landet har det vore prøvd ut tiltak som har vore meir eller mindre treffsikre.

I 2015 etablerte Hordaland fylkeskommune pilotprosjektet *Hyssingen produksjonsskule* etter dansk modell. Produksjonsskulen er eit tilbakeførande tiltak for ungdom som har falle ut både av yrkesfagleg og studieførebuande utdanningsprogram på vidaregåande skule. Tiltaket rettar seg mot målgruppa ungdom mellom 15 og 21 år som står utan opplæring og arbeid, eller som treng å koma ut av sin daglege kontekst.

Moglegheitsstudiet på Hjeltnes kom fram til fire konkrete område Hjeltnes kan bidra med knytt til berekraftig regional utvikling.

1. Ta vare på og vidareutvikla grøn kunnskap og kompetanse.
2. Stimulera matsatsinga og lokal matproduksjon i Hordaland.
3. Bidra med tiltak mot ungt utanforskap og løfta fram den helsefremjande skulen.
4. Auka attraktiviteten i indre Hordaland og styrkja regionen.

Innanfor opplæringsområdet vert det gjennom denne saka prioritert å følgja opp sporet produksjonsskule og utfordringa med fråfall som Hordaland står overfor.

Forslag til innstilling

1. Av tilrådingane frå moglegheitsstudiet på Hjeltnes vil Hordaland fylkeskommune prioritera produksjonsskule.
2. Produksjonsskule på Hjeltnes skal byggja på prosjektskissa "Produksjonsskule som tiltak mot utanforskap og fråfall i vidaregåande opplæring"
3. Det vert lagt til grunn ein prosjektperiode på fire år.
4. Det er ein føresetnad for oppstart at prosjektet får status som nasjonalt pilotprosjekt og får statleg tilskot på 9 mill. kroner eller meir per år i prosjektperioden. Hordaland fylkeskommune sitt

økonomiske bidrag vert i så fall om lag 5 mill. kroner årleg til drift. Oppstart av produksjonsskule føreset mindre investeringar i verkstader og bygg.

5. For å få på plass kvalitetssikra kunnskap om vilkår for produksjonsskuleverksemda og korleis produksjonsskule fungerer som tiltak mot fråfall og utanforskap, skal Rokkan-senteret gjennomføra ei brei kvalitativ og kvantitativ undersøking av moglegheiter og hindringar for produksjonsskular som tiltak både i sentrale strøk og i distrikta.

Rune Haugsdal
fylkesrådmann

Svein Leidulf Heggheim
fylkesdirektør opplæring

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har derfor inga underskrift.

Vedlegg:Prosjektskisse

Fylkesrådmannen, 23.08.2016

Fråfall i vidaregåande opplæring

Svak gjennomføring i vidaregåande opplæring er eit nasjonalt fenomen. Det har særleg dei fem siste åra vore gjort mykje for å sikra eit kunnskapsgrunnlag for å handla. Prosjektet Ny GIV tok utgangspunkt i elevar med svakt fagleg grunnlag frå ungdomsskulen, og over heile landet har det vore prøvd ut tiltak som har vore meir eller mindre treffsikre. Resultata varierer, men vi er framleis langt unna det nasjonale gjennomføringsmålet om 75 % i gjennomsnitt for alle utdanningsprogram.

Prosentdelen elevar som har fullført og bestått innan fem år, er monaleg lågare for elevar innan yrkesfaga enn for dei som tek studieførebuande program. I perioden 2008–2013 var det om lag 57 % på nasjonalt nivå som fullførte yrkesfagleg utdanningsprogram, og 84 % som gjennomførte studieførebuande program.

Gruppa av elevar som ikkje fullfører, er samansett og inkluderer elevar med gjennomført løp på lågare kompetansenivå og elevar som ikkje har bestått eitt eller fleire fag eller fagprøve. Talet på skulesluttarar i Hordaland i skuleåret 2014/15 var 732 elevar.

Moglegheitsstudie på Hjeltnes

Fylkestinget vedtok som ein del av skulebruksplanen i 2014: «Hjeltnes vgs vert oppretthalden som eiga eining til 2016, jfr. punkt 6c. HFK set i gang eit prosjekt/ moglegheitsstudie med føremål å etablere nye utdanningsprogram og anna berekraftig aktivitet på Hjeltnes vgs, og tek kontakt med Ulvik herad og dei ulike næringslivsorganisasjonane for samarbeid.»

Fylkesrådmannen etablerte ei styringsgruppe og ei prosjektgruppe for «*Moglegheitsstudie på Hjeltnes*» Prosjektgruppa kom fram til fire konkrete område Hjeltnes kan bidra med knytt til berekraftig regional utvikling:

1. Ta vare på og vidareutvikla grøn kunnskap og kompetanse.
2. Stimulera matsatsinga og lokal matproduksjon i Hordaland.
3. Bidra med tiltak mot ungt utanforskap og løfta fram den helsefremjande skulen.
4. Auka attraktiviteten i indre Hordaland og styrkja regionen.

Innanfor opplæringsområdet vert det gjennom denne saka prioritert å følgja opp sporet produksjonsskule og utfordringa med fråfall som Hordaland står overfor.

Om produksjonsskulekonseptet

I 2015 etablerte Hordaland fylkeskommune pilotprosjektet *Hyssingen produksjonsskule* etter dansk modell. Produksjonsskulen er eit tilbakeførande tiltak for ungdom som har falle ut av både yrkesfagleg- og studieførebuande utdanningsprogram på vidaregåande skule. Tiltaket rettar seg mot målgruppa ungdom mellom 15 og 21 år som står utan opplæring og arbeid, eller som treng å koma ut av sin daglege kontekst. Metoden i produksjonsskulen er danning gjennom produksjon. Resultata frå Hyssingen i Bergen er svært positive. Målsettinga på Hyssingen er at 50 % av ungdomane skal vidareførast ut i framtidsbyggjande aktivitet.

Danningsomgrepet står sterkt i produksjonsskulen, og verdien av eit opphald her er meir enn det faglege. Danning gjennom produksjon er sjølvmetoden, og tilbakemeldingar frå ungdomane sjølv og deira føresette er at dei ser ei god utvikling som gir naudsynt lærdom og gjer den enkelte i stand til å ta gode val. Vi ser ungdomar som opplever å meistra og høyra til, opparbeider seg sjølvtilitt og kompetanse til å kunna lukkast i utdanning eller arbeidsliv. Verkstadgruppene på Hyssingen er små, noko som bidreg til å skapa tillit og til å kunna gje god oppfølging for den enkelte. Ei slik tillit gjer ein i stand til å gje ei avklaring og hjelpa med utfordringar særleg med omsyn til psykisk helse.

Konklusjonen etter Hyssingen produksjonsskule sitt første driftsår er at dette er eit tiltak som reduserer fråfall og hjelper ungdomar til å ta dei rette vala, og skapa ei god framtid for dei sjølv.

Prosjekt - Produksjonsskule på Hjeltnes

Hordaland fylkeskommune ynskjer å vidareutvikla og satsa på produksjonsskule, som eit viktig og effektivt tiltak mot fråfall i vidaregåande skule. Hyssingen produksjonsskule er primært eit tilbod til ungdom i Bergen.

Fråfall er òg eit problem som råkar distrikta, og difor er det behov for eit tilbod til dei utanfor pendlaravstand til Bergen sentrum. I tilknytning til «*Program for bedre gjennomføring i vidaregåande opplæring*» og som ei utviding av Hordalandsmodellen for produksjonsskule, vil Hordaland fylkeskommune utvida tilbodet til òg å omfatta eit heildøgnsstilbod. Fylkesrådmannen rår difor til at det vert etablert eit prosjekt med utvikling av ein ny produksjonsskule i Hardanger som kan fanga opp ungdomar frå resten av fylket. Nabofylka i ein eventuell Vestlandsregion kan bli inkludert, då her er butilbod/internat.

Hyssingen erfarer at for ungdomar med særlege utfordringar på heimebane er ikkje eit reint dagtilbod tilstrekkeleg for å kunna ivareta deira komplekse livssituasjon. Dette stemmer med OT/PPT sine erfaringar i Hordaland. Produksjonsskule i distriktet vil difor også vera eit alternativ for ungdomar i Bergen som treng miljøskifte.

Hordaland fylkeskommune eig Hjeltnes vidaregåande skule i Hardanger. Skulen har internat og er ein integrert del av eit gardsbruk. Hjeltnes har vore ein del av Hordaland fylkeskommune si Ny GIV-satsing med bl.a. kompetansegivande korte kurs for fråfallsungdom. Ei etablering av eit prosjekt med produksjonsskule på Hjeltnes er som omtalt før i tråd med tilrådingane frå Moglegheitsstudiet.

Målsettinga for prosjektet

På oppdrag for Kunnskapsdepartementet gjennomførte Senter for økonomisk forskning i 2009 ei undersøking av kostnader knytt til fråfall og forseinkingar i vidaregåande skule. Rapporten syner ein sterk indikasjon på at det er monaleg potensiale for samfunnsøkonomisk gevinst ved å redusera fråfallet og forseinkingar i vidaregåande opplæring (*Falch et al, 2009*). Auka gjennomføring på vidaregåande skule bidreg positivt til økonomien og livskvaliteten til kvar enkelt og til samfunnet som heilskap. Fullføring av vidaregåande utdanning gjer det særst sannsynleg at ungdom held fram med utdanning, og ved fullføring av ei yrkesfagleg utdanning er det særst sannsynleg at ungdom blir sysselsett i heil stilling (*Falch og Nyhus, 2011*).

Målsettinga for produksjonsskuleprosjektet er å:

1. Redusera ungt *utanforskap* ved å gje ungdomane sjølvtilitt og sjølvverd gjennom meistring og danning.
2. Tilbakeføra ungdom til utdanning eller arbeid .
3. Bidra til berekraftig samfunnsutvikling gjennom aktivering av ungdomen sin kompetanse og samfunnsengasjement.

Produksjonsskulen skal ikkje vera ein behandlingstilsesjon. Det er ikkje tenkt tilbod til ungdom med tung rus og psykisk helseproblematikk. Ungdomen må kunna bidra til ein aktiv produksjon, slik målsettinga med ein produksjonsskule tilseier.

Innretting på tilbodet

Med utgangspunkt i området på Hjeltnes og kompetansen som skulen har, vil det vera naturleg å etablera verkstader innan områda:

1. **Mat og grønt, Naturbruk (NA) og Restaurant og matfag (RM).** Det er stor interesse for mat knytt opp mot helse, også blant ungdomar. Mange har og eit problematisk forhold til mat. Her får dei praktisk erfaring med dyrking, foredling og tillaging av mat. Mat og kunnskap om mat er ein veksande trend. Ungdom som er oppteken av å handla rett ut frå eit miljø- og klimaperspektiv, vil ha glede og nytte av å kunna delta i produksjonen. Det vil vera kunnskap dei kan bruka uansett kva yrke og jobb dei vil ha seinare.
2. **Maskin, anlegg, skog og landskap (Uteverkstad) - Naturbruk (NA) og bygg og anleggsgfag (BA).** Maskiner og alt som durar og går, har stor appell til mange ungdomar. På verkstaden kan dei skaffa seg sertifisering på fleire maskiner, som er ein heilt konkret kompetanse. Dei vil ha høve til å bruka kroppen sin for å skapa noko konkret i staden for å vera passive i eit klasserom. Det å vera i fysisk aktivitet og vera ute i frisk luft vil virka positivt på psykisk og fysisk helse.
3. **Designverkstad - Design og handverk (DH.)** Verkstaden skal gje skaparglede og opplevinga av det å få laga noko med eigne hender, gje dei oppleving av å lukkast med konkrete prosjekt. Handverk er lite vektlagt i grunnskulen, og dei fleste ungdomar har inga erfaring med manuelt

arbeid. Denne kompetansen kan og lærast på ein annan måte, gjennom handling og øving. Mange vil her kunna visa fram eit talent dei ikkje visste dei hadde.

4. **Kreativ verkstad - Kunst design og arkitektur (KDA) og Media og kommunikasjon (MK).**

Erfaring frå Hyssingen viser at det er lett å rekruttera til denne type verkstad, mange ungdomar er interessert i å jobba med film , fotografering og animasjon. Skrivning, teikning og ulike kunstformer vil og vera aktuelle aktivitetar, kanskje særleg for jenter. Dei vil gjerne vera på eit kreativt område ei stund for å finna ut meir om seg sjølv. Introverte jenter som har falle ut på grunn av store krav til seg sjølv og utfordrande sosialt miljø, vil her bli ivaretekne i eit miljø der dei kjenner seg trygge og der dei kan utvikla eigne ferdigheiter og talent.

I tillegg ønskjer fylkesrådmannen å etablera studieverkstad. Studieverkstaden skal vera eit tilbod for alle i produksjonsskulen, både i grupper og som enkeltelevar. Undervisninga skal byggja på Ny Giv-metodikk og organisering, og kunna tilbydast i fellesfaga norsk, engelsk, samfunnsfag, naturfag og matematikk. Emna kan vera alt frå grunnleggjande lese- og skriveopplæring, grunnleggjande rekneferdigheiter til førebuing til privatisteksamen i fag. Undervisninga må vera retta mot den enkelte ungdom sitt behov og nivå.

Produksjonsskule i Hardanger - eit nasjonalt pilotprosjekt?

For at Hordaland fylkeskommune skal nå måla, er det viktig å få på plass kvalitetssikra kunnskap om vilkår for produksjonsskuleverksemda og korleis produksjonsskule fungerer som tiltak mot fråfall og utanforskap.

Hordaland fylkeskommune har difor innleia eit samarbeid med Uni Research Rokkansenteret. Dersom prosjektet vert sett i gang vil Rokkansenteret gjennomføra ei brei kvalitativ og kvantitativ undersøking av mogelegheiter og hindringar for produksjonsskular som tiltak både i sentrale strøk og i distrikta. Forskinga i prosjektet vil dermed kunne bidra til kunnskapsgrunnlaget for å auka kvaliteten i oppfølginga av ungdom utanfor skule og arbeid, og stimulera og bidra til den offentlege debatten om fråfall og utanforskap.

Fylkesrådmannen meiner at å vidareutvikla produksjonsskule-satsinga med eit heildøgnsstilbod på Hjeltnes i Ulvik også kan vera grunnlag for eit pilotprosjekt av nasjonal verdi. Fylkesrådmannen har difor invitert Kunnskapsdepartementet eller Utdanningsdirektoratet som part i pilotprosjektet. Fylkesrådmannen forventar at dette pilotprosjektet vil vera så interessant at det også kan vera von om statleg medfinansiering.

Kostnader og prosjektperiode

Produksjonsskule i Hardanger er i første omgang tenkt som eit fireåring prosjekt.

Produksjonsskulen i Hardanger vil medføra kostnader til drift på om lag 14 millionar kroner i fire år. Dette er utgifter til drift av dei fire tilboda og internatet.

I tillegg kjem naudsynte investeringar i verkstader og bygg før oppstart.

Hordaland fylkeskommune har søkt om eit årleg tilskot på 9 millionar kroner i fire år frå KD. Dette er differansen mellom kostnader for 50 elevar per år i ordinær vidaregåande opplæring og 50 elevar i produksjonsskule.

Forskningsprosjektet knytt til produksjonsskulen på Hjeltnes vil ha behov for ei separat støtte, rekna til 2 mill. knytt til eit forskingsinstitutt.